

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

УДК 343.23

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.2.22>

ОСНОВНІ ОРІЄНТИРИ ВІДМЕЖУВАННЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІД СУМІЖНИХ СКЛАДІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Берднік Інна Володимирівна,

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри правоохоронної діяльності
та загальноправових дисциплін
Національного університету «Чернігівська політехніка»

Головко Михайло Борисович,

кандидат юридичних наук, доцент,
начальник юридичної служби
Комунального підприємства «Центр організації дорожнього руху»

У статті досліджено основні орієнтири відмежування (розмежування) складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-1 КК, від (і) суміжних складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 111, 114, 260, 436, 436-2 КК України. При проведенні відмежування (розмежування) колабораційної діяльності від (і) суміжних кримінальних правопорушень авторами за основу взято такий «алгоритм» кваліфікації кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-1 КК, та їх відмежування (розмежування) від (і) суміжних злочинів: ознаки об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони. При проведенні дослідження автори дійшли висновку, що критеріями розмежування складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-1 КК України, між собою та з іншими суміжними кримінальними правопорушеннями слід визнавати ознаки їх складів, пов'язані з об'єктом, діянням, місцем вчинення діяння, обстановкою вчинення кримінальних правопорушень, а також із суб'єктом та суб'єктивною стороною.

У першу чергу таке розмежування здійснюється за критеріями, пов'язаними за ознаками об'єктивної сторони та суб'єкта складів зазначених кримінальних правопорушень (ці критерії можна вважати обов'язковими (основними) для розмежування, без використання яких розмежування неможливе). За допомогою цих критеріїв розмежовуються кримінальні правопорушення, передбачені: ч.1 ст. 111-1 КК та ст.ст. 436, 436-2 КК; ст. 111-1 КК та ст. 111 КК; ч. 7 ст. 111-1 КК та ст. 260 КК; ч. 5 ст. 111-1 КК; ч. 3 ст. 111-1 КК та ст. 436 КК. Необов'язковими (додатковими) критеріями розмежування є ознаки об'єкта, предмету кримінальних правопорушень та суб'єктивної сторони. За допомогою цих необов'язкових критеріїв розмежовуються злочини, передбачені: ч. 1 ст. 111-1 КК та ст.ст. 436, 436-2 КК; ч.6 ст. 111-1 КК та ст. 114 КК; ч. 1 ст. 111-1 КК та ч. 6 ст. 111-1 КК; ч. 3 ст. 111-1 КК та ст. 436 КК.

Ключові слова: кваліфікація дій, склад кримінального правопорушення, діяння, об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона.

Berdnik Inna, Holovko Mykhailo. The main guidelines for distinguishing collaboration activities from related criminal offenses

The article is devoted to investigation of the basic landmarks for delimitation of of the criminal offenses structures, provided by Art. 111-1 of the Criminal Code, from adjacent components of criminal offenses under Art. 111, 114, 260, 436, 436-2 of the Criminal Code of Ukraine. When demarcating (demarcating) collaborative activities from (and) related criminal offenses,

the authors took as a basis the following "algorithm" of qualification of criminal offenses under Art. 111-1 of the Criminal Code, and their separation (delimitation) from related crimes: features of the object, the objective side, the subject and the subjective side. During the study, the authors concluded that the criteria for distinguishing the composition of criminal offenses under Art. 111-1 of the Criminal Code of Ukraine (further – CC), among themselves and with other related criminal offenses should recognize the signs of their composition, related to the object, act, place of commission of the act, the circumstances of criminal offenses, as well as the subject and subjective party. For the first, such a distinction based on criteria related to the objective side and the subject of these criminal offenses (these criteria are mandatory (basic) for the distinction). These criteria provide differentiation between criminal offenses under Part 1 of Art. 111-1 and Art. 436, 436-2, Art. 111-1 of the CC and Art. 111 of the CC; Part 7 of Art. 111-1 of the CC and Art. 260 of the CC; Part 5 of Art. 111-1 of the CC; Part 3 of Art. 111-1 of the CC and Art. 436 of the CC. With the help of these criteria, differentiate between criminal offenses under: Part 1 of Art. 111-1 of the CC and Art. 436, 436-2, Art. 111-1 of the CC and Art. 111 of the CC; Part 7 of Art. 111-1 of the CC and Art. 260 of the CC; Part 5 of Art. 111-1 of the CC; Part 3 of Art. 111-1 of the CC and Art. 436 of the CC.

Key words: *qualification of actions, composition of a criminal offense, action, object, objective side, subject, subjective side.*

Питання належної кваліфікації діянь осіб, які притягуються до кримінальної відповідальності, завжди представляли інтерес як для науковців, так і для юристів-практиків. Особливої ваги цей аспект правозастосовної діяльності набуває в умовах воєнного стану (збройного конфлікту), з огляду на нещодавно прийняті зміни до Кримінального кодексу України.

15.03.2022 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність)» [1], яким, зокрема, доповнено Кримінальний кодекс (далі – КК) України статтею 111-1 «Колабораційна діяльність» та запроваджено кримінальну відповідальність за колабораційні дії, що вчиняються винною особою в умовах здійсненої окупації чи збройної агресії – протиправного застосування збройної сили однією державою проти суверенітету, територіальної цілісності чи політичної незалежності іншої держави.

Проблемним аспектам кваліфікації кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 111, 114, 436 КК України (що будуть аналізуватися в частині відмежування (розмежування) зі ст. 111-1 КК), були присвячені роботи М.С. Бондаренко, Н.С. Конончук, О.О. Кравчука, В.О. Навроцького, М.І. Хавронюка та інших. Проте окремої уваги потребує саме визначення основних орієнтирів відмежування (розмежування) складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-1 КК, від (і) суміж-

них складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 111, 114, 260, 436, 436-2 КК України.

Колабораціонізм (від франц. collaboration – співпраця, співробітництво) – усвідомлене, добровільне та зумисне співробітництво з ворогом у його інтересах і на шкоду своїй державі та її союзникам [2]. Термін «колабораціонізм» вважають об'ємним, оскільки дана стаття вміщує в собі сім складів кримінальних правопорушень, один – кваліфікований склад до ч.ч.5-7 даної статті та примітку. При цьому майже кожна з частин цієї статті містить декілька альтернативних форм об'єктивної сторони кримінального правопорушення, що викличе певні дискусії суб'єктів правозастосування під час практичної діяльності.

При проведенні відмежування (розмежування) колабораційної діяльності від суміжних кримінальних правопорушень за основу візьмемо наявний підхід стосовно ознак складів злочинів, які підлягають співвідношенню та враховуються при кваліфікації злочинів, а також при відмежуванні суміжних злочинів між собою. Такі ознаки можна визначити як: а) *відмінні* (у цьому разі подається формула: $a \neq b$); б) загальні або «спільні» (подається формула: $a = b$) [3, с. 151]. З урахуванням вищенаведеного пропонуємо «алгоритм» кваліфікації кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-1 КК, та їх відмежування (розмежування) від (і) суміжних злочинів: ознаки об'єкта, об'єктивної

сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони.

Певні труднощі виникають під час розмежування злочинів, передбачених ч.1 ст. 111-1 КК та ст. 436-2 КК України. Загальними критеріями розмежування даних складів кримінальних правопорушень є ознаки таких елементів, як об'єкт, об'єктивна сторона та суб'єкт. Безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст. 111-1 КК України, є національна безпека України у сфері державної безпеки, інформаційній, економічній, науково-технологічній і воєнній сферах [4, с. 334]. Безпосереднім об'єктом кримінальних правопорушень, передбачених ст. 436-2 КК, є права та гарантії, передбачені міжнародним гуманітарним правом для захисту життя, здоров'я, фізичної недоторканості та статеві свободи особи в умовах збройного конфлікту.

Подібність в ознаках об'єктивних сторін кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 111-1 КК та ч.ч.1-2 ст. 436-2 КК, полягає у запереченні здійснення збройної агресії РФ проти України.

Ознака публічності для закликів або заперечень є обов'язковою ознакою діянь, передбачених ч.1 ст. 111-1 КК України, та визначена в п. 1 Примітки до даної статті [5, с. 199]. Аналіз ознак об'єктивної сторони складів кримінального правопорушення, передбаченого ст. 436-2 КК, свідчить, що ознака публічності конкретизована лише у ч. 3 даної статті, оскільки передбачає дії, зазначені у ч. 1 та 2, з використанням засобів масової інформації. Поряд із тим не виключається вчинення дій, відповідальність за які передбачена у ч.ч.1-3 (крім з використанням засобів масової інформації) цієї статті як публічно, так і не публічно.

За загальними правилами кваліфікації, якщо кримінальне правопорушення передбачене одночасно кількома статтями КК України, то діяння кваліфікується за тією з них, яка містить найбільшу кількість додаткових ознак складу вчиненого кримінального правопорушення. Тому заклики, метою яких є виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, розпочатої у 2014 році, та які звернені до конкретної особи, підлягають кваліфікації

за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч.ч.1-3 ст. 436-2 КК України.

Дії у вигляді публічного заперечення збройної агресії проти України охоплюються складами кримінальних правопорушень, передбачених ч.1 ст. 111-1 та ч.ч. 1-3 ст. 436-2 КК. Зазначені дії потребують кваліфікації за ч.ч.1-3 ст. 436-2 КК, оскільки ця стаття (охоплює збройну агресію саме Російської Федерації проти України, що була розпочата у 2014 році) у порівнянні з ч.1 ст. 111-1 КК України (публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії будь-якої держави проти України) є спеціальною нормою. Поширення матеріалів, у яких міститься заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, розпочатої у 2014 році (ч.2 ст. 436-2 КК), може здійснюватися шляхом підкидання листівок до поштових скриньок, розклеювання їх на дошках для оголошень, розсилання листів певним групам адресатів тощо. При цьому вчинення виправдовування, визнання правомірною збройної агресії Російської Федерації проти України, розпочатої у 2014 році, а також глорифікація суб'єктів, які здійснювали збройну агресію Російської Федерації проти України, розпочату у 2014 році (ч.1 ст. 436-2 КК), або виготовлення, поширення матеріалів, у яких міститься виправдовування, визнання правомірними розпочатих у 2014 році агресивних дій Російської Федерації проти України (ч. 2 ст. 436-2 КК), поєднані із вчиненням публічних: заперечень встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України, закликів до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора; закликів до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та (або) окупаційною адміністрацією держави-агресора – слід кваліфікувати за правилами сукупності кримінальних правопорушень, тобто за відповідними частинами ст. 436-2 та ч.1 ст. 111-1 КК України.

Поряд із тим на окрему увагу заслуговує встановлення законодавцем відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст.111-1 КК України, – основного покарання у вигляді

позбавлення права обіймати посади або займатися певною діяльністю на строк від 10 до 15 років, що свідчить про превентивну спрямованість санкції, з огляду на можливість її застосування в майбутньому. Щодо суб'єкта кримінального правопорушення, то законодавець у ч.1 ст.111-1 КК України конкретизує його як громадянина України. Поряд із тим суб'єкт злочинів, передбачених ст. 436-2 КК України, – загальний, тобто будь-яка фізична (громадянин України, іноземець, апатрид, біпатрид, біженець), осудна особа, яка досягла 16 років.

Окрему увагу потрібно звернути на проблеми, які виникають при розмежуванні кримінальних правопорушень, передбачених ч.1 ст. 111-1 КК та ст. 436 КК, за ознаками їх об'єкта та об'єктивної сторони. Загальними орієнтирами відмежування даних складів кримінальних правопорушень є ознаки об'єкта, об'єктивної сторони та суб'єкта. Безпосередній об'єкт та суб'єкт злочину, передбаченого ст. 436 КК України, аналогічні об'єкту та суб'єкту злочинів, передбачених ст. 436-2 КК, про що було зазначено вище.

Подібність в ознаках об'єктивних сторін складів кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 111-1 КК та ст. 436 КК, полягає в публічних закликах. Однак в ч. 1 ст. 436 КК – до агресивної війни або до розв'язування воєнного конфлікту, а також виготовлення матеріалів із закликами до вчинення таких дій з метою їх розповсюдження або розповсюдження таких матеріалів, а в ч. 1 ст. 111-1 КК – до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України. Поряд із тим диспозиція ч. 1 ст. 111-1 КК України містить, крім публічних закликів, ще й публічні висловлювання – заперечення здійснення збройної агресії проти України та (або) встановлення та утворення тимчасової окупації частини території України. Таким чином, аналіз законодавчо визначених диспозицій дає підставу визначити ще одну роз-

межувальну ознаку даних складів: діяння, визначені в ст., 436 КК вчиняються до початку оголошення війни, тоді як діяння, визначені диспозицією ч.1 ст. 111 КК, вчиняються у період збройного конфлікту, який вже розпочато.

Правопорушення, передбачене ч. 3 ст. 111-1 КК, необхідно відмежовувати від пропаганди війни (ст. 436 КК). Основними ознаками відмежування даних складів кримінальних правопорушень є ознаки об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єктивної сторони та суб'єкта. Безпосередні об'єкти даних складів кримінальних правопорушень розглядалися вище. Подібність в ознаках об'єктивних сторін складів кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 111-1 КК та ст. 436 КК, полягає у пропаганді. Однак пропаганда війни (ст. 436 КК) полягає в публічних закликах до агресивної війни або до розв'язання воєнного конфлікту, а також виготовлення матеріалів із закликами до вчинення таких дій, а кримінальне правопорушення, передбачене ч. 3 ст. 111-1 КК, – пропаганда в закладах освіти незалежно від типів та форм власності. Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 111-1 КК, на відміну від складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 436 КК, є місце вчинення – заклад освіти. Суб'єктивна сторона складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 111-1 КК, характеризується обов'язковою ознакою – метою, яка полягає у сприянні здійсненню збройної агресії проти України, встановленні та утворенні тимчасової окупації частини території України, уникненні відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України. Щодо суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 436 КК, то для публічних закликів до агресивної війни або до розв'язування воєнного конфлікту мета не є обов'язковою ознакою даного складу кримінального правопорушення, а для виготовлення матеріалів із закликами до вчинення таких дій мета є обов'язковою ознакою – розповсюдження закликів або розповсюдження таких матеріалів. Суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3

ст. 111-1 КК, може бути лише громадянин України, а суб'єктом злочину, передбаченого ст. 436 КК, – не лише громадянин України, а й іноземець, біпатрид, апатрид, біженець.

При співвідношенні складів кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 та ч. 5 ст. 111-1 КК, слід враховувати ознаки об'єктивної сторони цих правопорушень. Зокрема, при кваліфікації дій особи за ч. 5 ст. 111-1 КК необхідно враховувати ознаку добровільності як щодо зайняття посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій (**керівної**), так й щодо обрання до таких органів. Тоді як за ч. 2 ст. 111-1 КК ознаку добровільності слід застосовувати лише до зайняття посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій (**некерівної**). Крім того, у складах кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 та ч. 5 ст. 111-1 КК, важливим для кваліфікації є місце його вчинення – на тимчасово окупованій території України.

Існує також необхідність відмежування складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 6 ст. 111-1 КК, від складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111 КК, за ознаками об'єктивної сторони та суб'єкта. Дії особи у формі організації та проведення заходів політичного характеру та здійснення інформаційної діяльності, за відсутності ознак державної зради, слід кваліфікувати за ч. 6 ст. 111-1 КК. Визначення заходів політичного характеру частково міститься в п. 2 Примітки до ст. 111-1 – це з'їзди, збори, мітинги, походи, демонстрації, конференції, круглі столи. Обов'язковою ознакою цих складів кримінальних правопорушень є здійснення вказаних заходів у співпраці з державою-агресором та/або її окупаційною адміністрацією. Крім того, суб'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ч. 6 ст. 111-1 КК (громадянин України, іноземець, апатрид, біпатрид, біженець), є значно ширшим, аніж суб'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111-1 КК України (лише громадянин України).

При співвідношенні складів кримінальних правопорушень, передбачених

ч. 5 та ч. 7 ст. 111-1 КК слід враховувати насамперед зміст такої ознаки об'єктивної сторони, як добровільність, а також відмінності у категоріях посади, яку займає особа. В обох складах кримінальних правопорушень законодавець встановлює ознаку добровільності щодо зайняття громадянином України посади. Однак у складі передбаченому ч. 5 ст. 111-1 КК, ознака добровільності ще застосовується до дій у вигляді **обрання** до незаконних органів влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора, а в ч. 7 ст. 111-1 КК – до дій у вигляді **участі** громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або в збройних формуваннях держави-агресора. Якщо особа здійснювала відповідні дії не добровільно, а під примусом (байдуже яким), склади кримінальних правопорушень відсутні. Важливим критерієм відмежування даних складів кримінальних правопорушень є категорія посади, яку займає особа: в ч. 5 – **у незаконних органах влади**, в ч. 7 – **в незаконних судових або правоохоронних органах**. При цьому зайняття посад, що не передбачають організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, належить кваліфікувати за ч. 2 ст. 111-1 КК [5, с. 202].

Під час розмежування складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 7 ст. 111-1 КК, від складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 260 КК, слід враховувати особливості конкуренції загальної та спеціальної норм як співвідношення кримінально-правових норм, які перебувають у підпорядкуванні за обсягом. У разі участі в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території держави-агресора, настає відповідальність за ч. 7 ст. 111-1 КК (спеціальна норма), а в разі участі в інших формуваннях (не на тимчасово окупованих територіях) – застосовується ч. 2 ст. 260 КК (загальна норма). Крім того, для кваліфікації дій у вигляді добровільного зайняття громадянином України посади (ч. 7 ст. 111-1 КК) важливим є місце його вчинення – на тимчасово окупованій території України (для інших

форм об'єктивної сторони, передбачених ч. 7 ст. 111-1 КК, місце вчинення значення не має). Судові або правоохоронні органи на тимчасово окупованій території є незаконними, якщо вони утворені не відповідно до законів України. Крім того, ч. 7 ст. 111-1 КК передбачає ще одну форму об'єктивної сторони – надання допомоги збройним формуванням держави-агресора у веденні бойових дій проти України.

Певні особливості має відмежування колабораційної діяльності (ст. 111-1 КК) від державної зради (ст. 111 КК) за ознаками об'єктивної сторони та суб'єкта. Об'єктивну сторону державної зради становлять дії, прямо вказані в ст. 111 КК, зокрема: перехід на бік ворога в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України. Об'єктивні форми складів колабораційної діяльності розглянуті вище. У частині 6 ст. 111-1 КК вказано, що відповідальність за здійснення відповідних політичних заходів та інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором настає за відсутності ознак державної зради. Саме в частині здійснення інформаційної діяльності ч. 6 ст. 111-1 КК співпадає з державною зрадою у формі шпигунства. У ч. 3 Примітки до ст. 111-1 КК визначено, що під здійсненням інформаційної діяльності розуміється створення, збирання, одержання, зберігання, використання та поширення **відповідної інформації**. А шпигунство – це передача або збирання з метою передачі іноземній державі, іноземній організації або їхнім представникам **відомостей, що становлять державну таємницю** (ч. 1 ст. 114 КК). Отже, якщо предметом злочину є інформація, що становить державну таємницю, то такі дії громадянина України слід кваліфікувати за ч.1 ст. 111 КК [6, с. 67].

Поряд із тим державна зрада завжди вчиняється громадянином України, а колабораційна діяльність – не завжди (окремі склади злочинів, передбачені ст. 111-1 КК, визначають, що дії можуть вчинятися

лише громадянами України, а частина такої вказівки не містить). Крім того, державна зрада може вчинятися на користь будь-якої держави, а колабораційна діяльність – лише на користь держави-агресора. Одним із дискусійних питань щодо визначення статусу суб'єкта є вчинення діянь особами, які є військовослужбовцями так званих «збройних сил Донецької Народної Республіки» або інших незаконних формувань (комбатанти ПВК, комбатанти ДРГ). Дії таких осіб слід кваліфікувати за ст. 111 КК України «Державна зрада» (якщо такі особи є громадянами України) та ст. 260 КК України «Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань» [5, с. 203].

Таким чином, критеріями розмежування складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-1 КК України, між собою та з іншими суміжними кримінальними правопорушеннями слід визнавати ознаки їх складів, пов'язані з об'єктом, діянням, місцем вчинення діяння, обстановкою вчинення кримінальних правопорушень, а також із суб'єктом та суб'єктивною стороною. У першу чергу таке розмежування здійснюється за критеріями, пов'язаними за ознаками об'єктивної сторони та суб'єкта складів зазначених кримінальних правопорушень (ці критерії можна вважати *обов'язковими (основними)* для розмежування, без використання яких розмежування неможливе). За допомогою цих критеріїв розмежовуються кримінальні правопорушення, передбачені: ч. 1 ст. 111-1 КК та ст.ст. 436, 436-2 КК; ст. 111-1 КК та ст. 111 КК; ч.7 ст. 111-1 КК та ст. 260 КК; ч. 5 ст. 111-1 КК; ч. 3 ст. 111-1 КК та ст. 436 КК. *Необов'язковими (додатковими) критеріями* розмежування є ознаки об'єкта, предмету кримінальних правопорушень та суб'єктивної сторони. За допомогою цих необов'язкових критеріїв розмежовуються злочини, передбачені: ч. 1 ст. 111-1 КК та ст.ст. 436, 436-2 КК; ч. 6 ст. 111-1 КК та ст. 114 КК; ч. 1 ст. 111-1 КК та ч. 6 ст. 111-1 КК; ч. 3 ст. 111-1 КК та ст. 436 КК.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції : Закон

України від 03.03.2022 р. № 2110-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2110-20#n6> (дата звернення: 29.04.2022).

2. Грабовський С.І. Колабораціонізм. Енциклопедія Сучасної України: електронна версія / гол. редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін. ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=4446 (дата перегляду: 29.04.2022).

3. Фесенко Є.В. Злочини проти здоров'я населення та система заходів з його охорони: монографія. Київ : Атіка, 2004. 280 с.

4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 11-те вид., перероб. та допов. Київ : Дакор, 2019. 1384 с.

5. Кравчук О.О., Бондаренко М.С. Колабораційна діяльність: науково-практичний коментар до нової статті 111-1 КК. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 3. 2022. С. 198–204.

6. Конончук Н.С. Кримінальна відповідальність за державну зраду : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2019. 218 с.